

การสร้างความทรงจำใหม่จากชุนหยังอัปลักษณ์สู่สาวงามนามชุนหยัง วีรญา กังวานเจตสุข*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Constructing New Memory Schemas: Transforming the Representation of 'Chunhyang the Grotesque' into 'Chunhyang the Idealized'

Weeraya Kungwanjersuk*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 7 January 2026

Revised 2 March 2026

Accepted 9 March 2026

คำสำคัญ

ชุนหยังจื้อน

พันไซรี

คติชนเกาหลี

ความทรงจำทางวัฒนธรรม

โซซอนตอนปลาย

* Corresponding author

E-mail address:

weeraya.kwjs@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากระบวนการประกอบสร้างความทรงจำใหม่ของชุมชนผ่านการปรับเปลี่ยนชุนหยังจื้อนในสำนวนที่แตกต่างจากฉบับที่แพร่หลายในวัฒนธรรมเกาหลี กล่าวคือ จากการนำเสนอในฐานะบุตรสาวที่แข็งแกร่งมีรูปลักษณ์อัปลักษณ์และไม่อาจดำรงตนภายใต้กรอบคุณค่าของสังคมจนนำไปสู่การจบชีวิตและกลายเป็นผีสาวโสัดที่อาฆาต สู่ภาพสาวงามผู้เลอโฉมและทรงคุณธรรมอันเป็นที่ยอมรับของสังคม การเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาของเรื่องเล่าดังกล่าวมิได้เป็นเพียงการแปรเปลี่ยนรายละเอียดเชิงเนื้อหา แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายใหม่ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะการประกอบพิธีปลอบประโลมวิญญาณเพื่อคลี่คลายความอาฆาตและฟื้นฟูความสมดุลระหว่างโลกของคนเป็นกับคนตาย ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนเรื่องเล่านี้เป็นกลไกสำคัญของการสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่เยียวยาความหวาดกลัวของชุมชน ถ่ายทอดอุดมคติทางศีลธรรม และกำกับพฤติกรรมทางสังคมผ่านความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นใหม่ ทั้งนี้ เรื่องเล่าชุนหยังในบริบทดังกล่าวยังสะท้อนค่านิยมและระเบียบศีลธรรมของสังคมโซซอนตอนปลายอย่างมีนัยสำคัญ

Keywords:

Chunhyangjeon,
 Pun-Sori,
 Korean folklore,
 cultural memory,
 the late Chosun

Abstract

This study investigates how a community constructs new collective memory through the transformation of the Chunhyang narrative. In its earlier form, Chunhyang is portrayed as the daughter of a Kisaeng whose unsightliness prevents her from being integrated into the prevailing moral and social order, leading to her suicide and subsequent return as a vengeful spirit. The community later reinterprets her story through ritual practices intended to console the spirit, reconstructing Chunhyang as a beautiful and virtuous woman in order to restore balance between the living and the dead and to reaffirm local moral values. The study further examines how the coexistence of two narrative versions of Chunhyang as a morally exemplary heroine and as a marginalized, deformed figure functions as a site of ongoing negotiation of cultural memory. The reshaping of the narrative operates as a cultural mechanism that alleviates fear, transmits ethical ideals, and regulates social behavior through newly produced symbolic meaning, while also reflecting the moral values and social anxieties of late-Joseon society.

1. บทนำ : ที่มาและความสำคัญ

ซุนฮยั้งจ็อน (순향전) นับเป็นวรรณกรรมคลาสสิกสำคัญของเกาหลีที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าหลากหลายรูปแบบ ทั้งมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับร้องแบบพันโซรี (판소리) ซึ่งรุ่งเรืองในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เรื่องเล่านี้พัฒนาสืบเนื่องมาจากตำนานพื้นบ้านหลายสาย อาทิ ตำนานการร้องทุกข์ขอความเป็นธรรม ตำนานข้าหลวงลับผู้ตรวจการ รวมถึงเรื่องเล่าความรักระหว่างบุตรชายชนชั้นยังบันกับหญิงชั้นค็แซ็ง (기생) ความหลากหลายของรากฐานทางวัฒนธรรมดังกล่าวส่งผลให้ซุนฮยั้งจ็อนมิได้ดำรงอยู่ในฐานะเรื่องเล่าเพียงสำนวนเดียว แต่ก่อรูปเป็นกลุ่มวรรณกรรมที่เรียกรวมกันว่า “ซุนฮยั้งจ็อนกุน” (순향전군) ซึ่งมีต้นฉบับแตกแขนงสืบทอดกันมากกว่า 120 ฉบับ (Song Mi gyung, n.d.) นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซุนฮยั้งจ็อนได้รับการสืบทอดและแปรรูปอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งสำนวนมุขปาฐะ ต้นฉบับลายลักษณ์อักษร ตลอดจนการตีความใหม่ผ่านศิลปะร่วมสมัย เช่นละคร ภาพยนตร์ มิวสิกัล และเว็บตูน ความหลากหลายของรูปแบบและวิธีการเล่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลอันลึกซึ้งและความสำคัญของเรื่องนี้ในสังคมเกาหลีจากอดีตสู่ปัจจุบัน

เนื้อหาซุนฮยั้งจ็อนกล่าวถึงความรักระหว่าง อิมง-รยง บุตรของนายอำเภอ¹เมืองนัมว็อน และซุนฮยั้ง บุตรสาวของหญิงที่เป็นค็แซ็ง ผู้มีความงามเลื่องชื่อ ทั้งสองพบรักกันในวันทันโอ (단오절) และให้คำมั่นว่าจะครองคู่กันโดยมีวีโอลแม แม่ของซุนฮยั้งเป็นพยาน แม้ครองรักกันไม่นาน จำใจต้องแยกจากกันเมื่ออิมง-รยงต้องกลับเมืองหลวงตามบิดา และต้องไปเตรียมตัวเพื่อเข้าสอบ “ควา-กอ (과거 시험)” หรือจอหงวน ต่อมาเมื่อมีนายอำเภอคนใหม่เข้ามาปกครอง หรือ พย็อนซาโต (บางฉบับเรียกว่า พย็อนฮักโด) เขาหลงใหลในความงามของซุนฮยั้ง ได้สั่งให้ซุนฮยั้งมาเป็นภรรยาของเขาน้อยของเขา แต่เธอปฏิเสธด้วยความยึดมั่นในความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง จนถูกจำคุกและเกือบเอาชีวิตไม่รอด ขณะเดียวกัน อิมง-รยงสอบจอหงวนผ่านและได้รับตำแหน่งเป็นผู้ตรวจการลับ ได้สืบราชการลับเกี่ยวกับพย็อนซาโต และเดินทางมาตรวจราชการในเมืองนัมว็อนจนได้เปิดโปงการคดโกงและกบฏที่ราชบุตรของพย็อนซาโต ทั้งปล่อยตัวซุนฮยั้งจากคุกที่จองจำนานนับปี และภายหลังอิมง-รยงได้รับเธอเป็นภรรยาอย่างสมเกียรติ

การวิเคราะห์เนื้อเรื่องซุนฮยั้งจ็อนมีความสำคัญในเชิงวิชาการหลายประการ ประการแรก เรื่องนี้เป็นหน้าต่างสำคัญในมองเข้าไปเพื่อศึกษาค่านิยมของสังคมโซซอนตอนปลาย ทั้งด้านศีลธรรมแบบขงจื้อสมัยนั้น การแบ่งชนชั้น และบทบาทสตรี ผ่านความแตกต่างของต้นฉบับที่ตีความตัวละครเอกอย่างซุนฮยั้งที่ไม่เหมือนกัน บางฉบับเน้นเล่าเรื่องให้ซุนฮยั้งอยู่ในฐานะบุคคลผู้ต่อต้านระเบียบสังคม ขณะที่บางฉบับลดทอนความเป็นปัจเจกบุคคลที่ต่อต้าน และยกคุณธรรมแห่งความจงรักภักดีขึ้นมาแทน ประการที่สอง ความหลากหลายของรายละเอียดเรื่องเล่าแต่ละฉบับทำให้เรื่องนี้เป็นกรณีศึกษาที่ชัดเจนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากวรรณกรรมมุขปาฐะสู่สื่อสมัยใหม่ ซึ่งช่วยให้เข้าใจพลวัตทางวัฒนธรรมและรสนิยมของผู้รับสารในแต่ละยุค ประการสุดท้าย การที่ซุนฮยั้งจ็อนยังคงถูกนำเสนอซ้ำในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นคุณค่า

¹ บุตรชายนายอำเภอ หรือซาโตในสังคมโซซอนตอนปลาย อยู่ในชนชั้นสูง หรือยังบัน (양반)

ทางสังคมและศิลปะที่ยังรองรับการตีความใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้การศึกษาวិเคราะห์เรื่องนี้ไม่เพียงเป็นการทำความเข้าใจวรรณกรรมเกาหลีเท่านั้น แต่ยังเป็นการสำรวจความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่ข้ามผ่านยุคสมัยได้อย่างเป็นระบบ กล่าวโดยสรุป ชุนฮยงจ็อนมีคุณค่าทั้งในด้านวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัย การเลือกวิเคราะห์เรื่องนี้จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้เข้าใจรากฐานความคิดของสังคมเกาหลี รวมถึงบทบาทและอำนาจการตีความของผู้คนในสมัยโชซอนตอนปลายได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การศึกษาวรรณกรรมโบราณเกาหลี หรือโคจ็อนมุนฮัก (고전문학) ในประเทศไทยยังมิให้เห็นไม่มากนัก ท่ามกลางบรรยากาศนี้มีงานศึกษาวรรณกรรมเกาหลีในประเทศไทยอย่าง รัษฎารักษ์ พูลศรี และคณะ (2563, น. 418) กล่าวถึงชุนฮยงจ็อนว่า เป็นเรื่องซึ่งถูกสร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลความคิดแบบขงจื้อ และสะท้อนภาพตัวละครสตรีผู้ประพฤติตามบรรทัดฐานของสังคมศักดินาเกาหลี ตัวละครชุนฮยงได้รับการตีความว่าเป็นตัวอย่างของสตรีในอุดมคติขงจื้อ ไม่ว่าจะเป็นความสำรวม ไม่พูดคุยกับบุรุษแปลกหน้า โดยลำพัง การเคารพเชื่อฟังมารดา ตลอดจนความจงรักภักดีต่อผู้มีอำนาจปกครอง ในทัศนะการศึกษานั้น คุณลักษณะที่ทำให้ชุนฮยงได้รับการยกย่องที่สุดคือความมั่นคงต่อสามีและการรักษาความบริสุทธิ์แม้ในยามที่ต้องพลัดพรากกัน ซึ่งสะท้อนค่านิยมเรื่องความซื่อตรงและความบริสุทธิ์ทางเพศในสังคมขงจื้ออย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้มีได้มุ่งโต้แย้งข้อสรุปดังกล่าว แต่ตั้งใจงานศึกษาดังกล่าวเป็นสารตั้งต้นเพื่อต่อยอด โดยพิจารณาที่มาของเรื่องราวความรักระหว่างชุนฮยงและอึมมิง-รยงนอกเหนือกรอบอุดมคติขงจื้อ ทั้งยังกล่าวถึงแนวคิดโครงสร้างคู่ตรงข้าม (binary structure) อย่างกระชับให้เห็นความเป็นไปได้ในการทำความเข้าใจการขบขันความหมาย เช่น ชาย-หญิง ชนชั้นสูง-ชนชั้นต่ำ ความซื่อสัตย์-อำนาจกดขี่ ซึ่งดำรงอยู่ภายในเรื่องและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดภาพตัวละครและโครงสร้างทางอารมณ์ของเรื่องชุนฮยงจ็อนโดยรวม งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงตีความการเปลี่ยนแปลงของเรื่องเล่าในฐานะความทรงจำใหม่ทางวัฒนธรรม โดยมีได้ตั้งอยู่บนกรอบทฤษฎีหลักเพียงกรอบเดียว แนวคิดโครงสร้างคู่ตรงข้ามถูกใช้ในฐานะพื้นฐานทางความคิดเพื่อประกอบการอภิปราย มิใช่กรอบวิเคราะห์เชิงปฏิบัติการ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมิได้จัดวางกรอบดังกล่าวในลักษณะกรอบหลักและกรอบสนับสนุนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังถกเถียงถึงข้อเสนอหรือข้อสันนิษฐานใหม่เกี่ยวกับการเกิดเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับหญิงนามว่าชุนฮยงแห่งนัมว็อน ที่มีความเป็นมาตรงข้ามกับเรื่องที่คุ้นเคยในปัจจุบัน

สำหรับงานวิจัยและการศึกษาในเกาหลีใต้พบว่า มีความหลากหลายทั้งในด้านการตีความ ทั้งในกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ และการอ่านผ่านเลนส์ทางวิชาการที่แตกต่างกัน ซึ่งกระบวนการตีความอย่างต่อเนื่องนี้ทำให้ชุนฮยงจ็อนมิได้กลายเป็นวรรณกรรมที่ตายไปแล้ว กลับคงความมีชีวิตและได้รับการเติมแต่งความหมายสีสันใหม่อยู่เสมอ ยกตัวอย่างเช่น งานของ Kwon Sun Keung (2019) ซึ่งเห็นกระบวนการทำให้เรื่องเล่าเปลี่ยนแปลงเชิงสมัยใหม่ของชุนฮยงจ็อนผ่านการดัดแปลงโครงเรื่อง ตัวละคร และเหตุการณ์ เพื่อเปิดพื้นที่ให้เรื่องรักของชุนฮยงและอึมมิง-รยงกลายเป็นเวทีของการต่อรองอำนาจและสำนักทางการเมืองสมัยใหม่ งานวิเคราะห์อย่าง 탈선 춘향전 (1951), 춘향뎐 (1967), 외설 춘향전 (1994) และ 옥중가 (1990) พบว่าเหตุการณ์อย่างการปฏิเสศการสวมมิกกัต, การหนี, การกลับมาของ

ตัวละครเอก หรือการเน้นความรักเชิงต่อต้านอำนาจ ชุนฮยงจ็อนมักถูกตีความใหม่เป็นอุปลักษณ์ทางการเมืองที่สัมพันธ์กับบริบทเสรีภาพ ความชอบธรรมของอำนาจรัฐ และประสบการณ์ประชาธิปไตยในช่วงทศวรรษ 1950-1990 ทั้งนี้กระบวนการดัดแปลงดังกล่าวดำเนินผ่านสองแนวทางหลัก ได้แก่ เหตุการณ์ของเรื่องต้นฉบับไปเชื่อมกับประเด็นร่วมสมัยเพื่อสร้างคำตอบเชิงการเมือง และการทำให้ตอนสำคัญของเรื่องกลายเป็นอุปมาอุปไมยทางประวัติศาสตร์การเมือง ซึ่งเผยให้เห็นถึงความล้มเหลว การต่อต้าน และความหวังของชนชั้นต่าง ๆ ต่อโครงสร้างอำนาจในสังคมสมัยนั้น

ขณะที่งานของ Shin Hyo kyung (2019) เสนอการอ่านชุนฮยงจ็อนผ่านมิติของพื้นที่และหน้าที่ทางเรื่องเล่า โดยมองว่าพื้นที่ในเรื่องตั้งแต่พื้นที่ต้อนรับแขก พื้นที่ลงทัณฑ์ ไปจนถึงพื้นที่ของความตาย ได้ทำหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ในการเน้นศักดิ์ศรีของมนุษย์ การวิพากษ์กฎเกณฑ์เชิงศีลธรรม และการเปิดโอกาสให้ตัวละครก้าวข้ามลำดับชั้นทางสังคม พื้นที่จึงมิใช่เพียงฉากประกอบ แต่เป็นกลไกที่ทำให้ความหมายของความรัก การต่อต้าน และความยุติธรรมถูกยกระดับเป็นประสบการณ์เชิงสังคม จิตวิญญาณส่วนงานของ Ryu Jin hee (2019) แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุนฮยงจ็อน ในสื่อสมัยใหม่หลังปี ค.ศ. 2000 ซึ่งเรื่องเล่าถูกนำไปแปรรูปเชิงอารมณ์ในบริบทสังคมร่วมสมัย ความรักของชุนฮยงมิได้มีเพียงฐานทางศีลธรรมแบบดั้งเดิม แต่ถูกสร้างใหม่ในฐานะความรู้สึกที่หลากหลายและซับซ้อน สะท้อนสถานะสังคม เศรษฐกิจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจยุคใหม่ เมื่อสังเคราะห์เข้าด้วยกัน วิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าชุนฮยงจ็อนทำหน้าที่เสมือนเรื่องเล่าที่มีชีวิต ซึ่งผ่านการเปลี่ยนแปลงจากมิติการเมือง → มิติพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ → มิติความรู้สึกในสื่อร่วมสมัย โดยยังคงบทบาทเป็นกลไกสร้างความหมายต่ออัตลักษณ์ชนชั้น และคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างต่อเนื่อง

อีกทั้งงานวิจัยของ Chang Soon hee (2010) เสนอการอ่านชุนฮยงจ็อนผ่านกรอบโครงสร้างของความปรารถนาของทั้งตัวละครและผู้อ่าน โดยมองว่าความปรารถนาของชุนฮยงที่ปรากฏในเรื่องเล่าหลากหลายเวอร์ชันนั้นมิได้เป็นเพียงความรักเชิงส่วนบุคคล แต่สะท้อนความปรารถนาพื้นฐานของผู้คนในสังคมสมัยหนึ่ง ซึ่งผูกพันกับศักดิ์ศรี ความยุติธรรม และความหมายของการดำรงอยู่ในฐานะมนุษย์ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์เชิงตัวกลาง (mediator) ของตัวละคร เช่น อิมม-รยงในฐานะผู้ชี้นำความปรารถนา ทำให้ความขัดแย้ง ระยะห่าง และความตึงเครียดในเรื่องกลายเป็นพื้นที่ที่ผู้อ่านได้ประสบกับกระบวนการคาธาร์ซิส (Catharsis) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นพลวัตระหว่างความปรารถนาของตัวละคร และความปรารถนาของผู้อ่าน ว่าเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุนฮยงจ็อนไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่ารักโรแมน แต่ทำหน้าที่เป็นแพลตฟอร์มเชิงสังคมซึ่งสะท้อนความคาดหวังของสังคม และช่วยอธิบายความต่อเนื่องของความนิยมเรื่องเล่าในสื่อและรูปแบบร่วมสมัยได้

ในอีกด้านหนึ่ง งานของ Sul Sung gyung (2013) นำเสนอทิศทางใหม่ของการศึกษาวรรณกรรมชุนฮยงจ็อน ผ่านมิติงานวิจัยวรรณคดีเชิงประวัติศาสตร์การศึกษา (연구사) และความเป็นไปได้ของการต่อยอดสู่การพัฒนาเชิงวัฒนธรรมคอนเทนต์ โดยผู้วิจัยสำรวจข้อถกเถียงเกี่ยวกับต้นเค้า ตัวผู้สร้างสรรค์ และแบบจำลองบุคคลที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกับตัวละครในเรื่อง โดยเฉพาะกรณีการตีความที่สัมพันธ์กับบุคคล

ในพื้นที่ท้องถิ่น ทั้งในเชิงการยืนยัน ความคลาดเคลื่อน และการโต้แย้งเชิงหลักฐานเชิงประวัติศาสตร์ แนวทางดังกล่าวมิได้มุ่งเพียงตรวจสอบความจริงทางประวัติศาสตร์ แต่ขยายประเด็นไปสู่การพิจารณาว่า การทำให้ชุมชนยังจืดกลายเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมส่งผลต่อการสร้างตัวตนพื้นที่ การใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในเชิงนโยบายวัฒนธรรม และการผลิตความหมายร่วมในสังคมร่วมสมัยอย่างไร เมื่อเทียบกับงานของ Chang Soon hee จะเห็นได้ว่า Sul Sung gyung เปิดพื้นที่สนทนาจากระดับความปรารถนาเชิงเรื่องเล่า และผู้อ่านไปสู่ระดับความหมายเชิงสถาบัน วัฒนธรรมท้องถิ่น และการทำให้เรื่องเล่ากลายเป็นมรดกร่วม ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าชุมชนยังจืดเป็นสนามที่ความทรงจำประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ถูกต่อรองและประกอบสร้างอย่างต่อเนื่อง

นอกเหนือจากนี้ พบว่างานของ Kwon Sun keung มุ่งเน้นการอ่านตัวเรื่องผ่านมิติการเมืองและอุดมการณ์ โดยชี้ให้เห็นการดัดแปลงเหตุการณ์และตัวละครให้กลายเป็นอุปลักษณ์ที่สัมพันธ์กับเสรีภาพ และประสบการณ์ประชาธิปไตย ขณะที่ Shin Hyo kyung เสนอการวิเคราะห์ผ่านพื้นที่และหน้าที่เชิงสัญลักษณ์ของฉาก ซึ่งทำให้เรื่องเล่าถูกตีความในฐานะพื้นที่ของศักดิ์ศรีและการก้าวข้ามลำดับชั้น ส่วน Ryu Jin hee ขยับกรอบการอ่านไปยังยุคสมัยร่วมสมัยหลังปี ค.ศ. 2000 โดยสำรวจการแปรรูปเรื่องเล่าเชิงอารมณ์และความรักในบริบทวัฒนธรรมสมัยนิยม ด้าน Chang Soon hee หยิบโครงสร้างของความปรารถนาของทั้งตัวละครและผู้อ่านมาเป็นแกนการตีความ เพื่ออธิบายการดำรงอยู่ของเรื่องเล่า ในฐานะแพลตฟอร์มประสบการณ์ทางสังคม และ Sul Sung gyung ขยายระดับการศึกษาไปสู่มิติประวัติศาสตร์ การศึกษาและการทำให้เรื่องเล่ากลายเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมร่วมสมัยของพื้นที่ท้องถิ่น แม้งานทั้งห้าชิ้น จะมีจุดตั้งต้นและกรอบคิดที่แตกต่าง ตั้งแต่การเมือง พื้นที่ อารมณ์ ความปรารถนา ไปจนถึงการประกอบสร้างความหมายเชิงสถาบัน แต่ล้วนสะท้อนภาพเดียวกันว่าชุมชนยังจืดเป็นเรื่องเล่าที่ยังมีชีวิตที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และสามารถตีความได้หลากหลายแง่มุมอย่างไม่สิ้นสุด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานของ Kwon Do kyung (2018) เสนอการทำความเข้าใจชุมชนยังจืดในฐานะ การกำเนิดตำนาน (근원 설화) ผ่านการวิเคราะห์กระบวนการแปรสภาพของโครงเรื่องเชิงความขัดแย้งทางอารมณ์และความสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนยังและอิมมิง-รยง โดยใช้ชุดตำนานพื้นถิ่นในเมืองนมว็อน เป็นกรอบเปรียบเทียบ โดยเฉพาะกรณีตำนานชุมชนยังอัปลักษณ์ (박석 설화) และชุดเรื่องเล่ารูปแบบ ย่อมจ็องชินว็อนเกย (염정신원계) ซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นระยะสำคัญที่ทำให้เกิดต้นแบบความหมาย หรือ โปรโตไทป์ (prototype) ของชุมชนยังจืด ผ่านลำดับการพัฒนาเชิงโครงเรื่อง ตั้งแต่ระยะการยึดโยงกับพื้นที่ เมืองนมว็อน ระยะการแปรรูปเชิงความรัก-ความผิดหวัง ไปจนถึงระยะที่เรื่องเล่าถูกทำให้เป็นตำนาน เชิงศีลธรรมและอารมณ์ร่วมของชุมชน ทั้งนี้ งานวิจัยนี้สามารถชี้ให้เห็นพลวัตของการปรับรูปแบบเรื่องเล่า จากชุดตำนานพื้นบ้านมาสู่ต้นแบบวรรณกรรมได้อย่างเป็นระบบ แต่ขณะเดียวกัน ยังเปิดพื้นที่ต่อยอด การศึกษาในประเด็นที่ผู้วิจัยมิได้ลงลึก ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างต้นแบบเล่าเรื่องเชิงตำนานกับการรับรู้ ของผู้อ่านร่วมสมัย การแปรความหมายของโปรโตไทป์เมื่อเรื่องเล่าเคลื่อนเข้าสู่สื่อและบริบททางวัฒนธรรมอื่น รวมถึงมิติการตีความที่ก้าวไปไกลกว่ากรอบโครงเรื่องกำเนิดตำนานเดิม

ความสนใจในการวิจัยครั้งใหม่ของผู้วิจัยนี้จึงมิได้ตั้งอยู่บนการโต้แย้งงานเดิม แต่เป็นการต่อยอดมุมมองเพื่อสำรวจพื้นที่ภูมิทัศน์ความหมายที่ยังไม่ถูกขยายให้ชัดเจน อันเป็นการเติมมิติใหม่ให้ความเข้าใจว่าต้นแบบของชุมชนยังจืดจางดำรงชีวิตและเปลี่ยนรูปอย่างไร ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายดังกล่าวเองได้เปิดให้เห็นช่องว่างของการมองร่วมระหว่างระดับของประสบการณ์ส่วนบุคคล ระดับเรื่องเล่า และระดับโครงสร้างทางวัฒนธรรม กล่าวคือ แม้งานก่อนหน้าจะอธิบายพลวัตของชุมชนยังจืดแต่ละด้านได้อย่างลุ่มลึก แต่ยังมีพื้นที่ให้สำรวจความเชื่อมต่อระหว่างมิติทางอารมณ์ สังคม การเมือง และการผลิตความหมายร่วมสมัยที่โผล่พื้นดินภายใต้รูปแบบค่านิยม ฉะนั้น การวิจัยใหม่จึงเป็นการเติมสีใหม่ให้กับความเข้าใจเดิม ผ่านการมองชุมชนยังจืดในฐานะพื้นที่ความทรงจำทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้รับสาร และการต่อรองอัตลักษณ์ร่วมทำให้สามารถมองเห็นพลวัตของเรื่องเล่า ไม่เพียงในฐานะวรรณกรรม แต่ในฐานะสิ่งที่มีชีวิตซึ่งยังคงถูกตีความ ผลิตสร้าง และใช้งานทางสังคมต่อไป ความตั้งใจเหล่านี้ก่อตัวขึ้นหลังจากผู้วิจัยได้รับชมรายการเกี่ยวกับการเล่าเรื่องวรรณกรรมและตำนานต่าง ๆ ของเกาหลีผ่านช่อง Youtube ที่เล่าโดยอาจารย์ Yoo Kwang soo

Yoo Kwang soo เป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณคดีเกาหลี แห่งมหาวิทยาลัยยอนเซ ได้กล่าวถึงเรื่องของชุมชนยังว่า แท้จริงก่อนที่เรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนยังที่ได้ยินกันในทุกวันนี้ มีต้นกำเนิดเกิดมาจากความเหี้ยนของผีสาวโสด กล่าวคือ ชุนฮยั้งแห่งเมืองนมว็อนนี้เดิมทีเป็นคนหน้าตาขี้ริ้วขี้เหร่ และมีชื่อเสียงว่าเป็นคิแซงที่ไม่วัยและร้องเพลงไม่เพราะ เล่นดนตรีไม่เก่ง ไม่มีใครอยากใช้บริการ ชุนฮยั้งได้แอบรักชายสูงศักดิ์ชั้นชั้นยังบันอย่าง อิมมึง-รยง ลูกชายนายอำเภอเมืองนมว็อน เนื่องจากใบหน้าที่ไม่สวยตามมาตรฐานสังคมในสมัยนั้น ชุนฮยั้งได้พบเจอความเศร้าจนตัดสินใจจบชีวิตตัวเอง หลังจากนั้นชุนฮยั้งได้กลายเป็นผีสาวโสด และหลอกหลอนคนในหมู่บ้านจนทุกคนกลัว ต่อมาคนในหมู่บ้านได้มีพิธีปลอบประโลมวิญญาณผีสาวโสด โดยการแต่งตำนานเรื่องเล่าเกี่ยวกับชุนฮยั้งใหม่ ว่าเป็นสาวงาม และมีคุณธรรม โดยมีใจความคล้ายกับเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับชุนฮยั้งที่เป็นที่แพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

ความทรงจำของสังคมถูกสร้าง ถูกคัดเลือก และถูกตีความใหม่ผ่านเรื่องเล่า ซึ่งทำหน้าที่เป็นภาชนะทางวัฒนธรรม (cultural vessel) สำหรับเก็บบันทึกและสืบทอดความหมายร่วมกันของชุมชน การที่ชุมชนหนึ่งเลือกจะจำบางสิ่งและลืมบางสิ่งไม่ใช่ความบังเอิญ เป็นการจัดระเบียบความรู้สึก ความกลัว และบรรทัดฐานสังคมเพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพของสังคมเอง กรณีศึกษาของชุมชนยังหน้าตาอัปลักษณ์ ผู้ไม่ประสบความสำเร็จในการใช้ชีวิตในฐานะปัจเจก และเธอได้จากโลกไปด้วยหัวใจแตกสลาย เป็นภาพสะท้อนความเปราะบางของชนชั้นล่าง มาตรฐานความงามที่สังคมยึดถือ และการอยู่ในพื้นที่ชายขอบทางสังคม ภายใต้โครงสร้างสังคมที่ไม่เปิดพื้นที่ให้ความรักต่างชนชั้น และให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอก เมื่อชุนฮยั้งเสียชีวิตไปด้วยความทุกข์ วิญญาณของเธอจึงถูกเล่าขานว่าออกมาหลอกหลอนผู้คนในหมู่บ้าน

หลังจากซุนฮยยังเสียชีวิตได้กลายเป็นผีสาวโสด หรือซอ-นยอ ควีชิน (처녀귀신)² การปรากฏของผีสาวโสดในพื้นที่วัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ หากเป็นการฉายภาพความรู้สึก ความกลัว และความตึงเครียดของชุมชนที่สัมพันธ์กับการตายของหญิงซึ่งเฝ้าผู้ถูกทอดทิ้ง ต่อมาเมื่อชาวบ้านวิตกกับการหลอกหลอนและหวาดกลัววิญญูณาอาฆาตของผีสาวโสด บทบาทของเรื่องเล่าจึงเริ่มเปลี่ยนไป ชุมชนร่วมกันสร้างเรื่องเล่าใหม่ กระบวนการเปลี่ยนจากซุนฮยยังหญิงอัมปลักษณ์ไปสู่สาวงามนามซุนฮยยังจึงมิใช่แค่การเปลี่ยนรูปลักษณ์ของตัวละครแต่เป็นการสร้างความทรงจำใหม่ที่ทำหน้าที่เสมือนเครื่องหล่อหลอมความรู้สึกและค่านิยมที่ชุมชนต้องการ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาซุนฮยยังจ็อนในฐานะแหล่งวัตถุดิบ (source material) ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเกาหลี
- 2) เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างเรื่องเล่าของซุนฮยยังอัมปลักษณ์เพื่อเข้าใจบริบทสังคมสมัยปลายโชซอนให้เห็นภาพชัดยิ่งขึ้น
- 3) เพื่อเสริมสร้างความรู้ในสาขาเกาหลีศึกษาและคติชนวิทยาเกาหลี โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่าพื้นบ้านและการสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรมในสังคม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาซุนฮยยังจ็อนฉบับ Yeolnyeong Chunhyang Sujeolga (열녀춘향수절가, 烈女春香守節歌) ซึ่งเป็นฉบับที่ได้รับการเผยแพร่อย่างแพร่หลาย ซึ่งได้รับการจัดพิมพ์ในรูปแบบแท่นพิมพ์ไม้ (완판본) ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภายในบรรดาอรรถบทต่าง ๆ ของซุนฮยยังจ็อนฉบับนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นฉบับสำคัญ เนื่องจากได้ถือว่าเป็นฉบับที่ได้รับความนิยมสูงสุดในหมู่ผู้อ่าน และได้รับการประเมินว่าเป็นฉบับตัวแทนที่มีความโดดเด่นที่สุดชุดหนึ่งของเรื่องซุนฮยยัง โดยวิจัยนี้ยึดฉบับแปลเป็นภาษาเกาหลีปัจจุบันของ Cheong Gil su ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 2025 นอกจากนี้ในวิจัยนี้ยังใช้ตำนานมุขปาฐะที่เล่าว่าซุนฮยยังอัมปลักษณ์ จากบทความใน The Federation of Korean Cultural Center อ้างถึงใน งานวิจัยของ Kim Gyun tae et al. (2005) ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่าตำนานซุนฮยยังหญิงอัมปลักษณ์ของจังหวัดชุงช็อง เมืองแทจ็อนและเซจง (충청도·대전·세종시 지역의 전설박색 춘향) และ Youtube จากช่อง KwaJangchan ที่เล่าโดยอาจารย์ Yoo Kwang soo ซึ่งในวิจัยนี้จะใช้ข้อมูลบางส่วนเป็นฐานได้แก่ หน้าตาอัมปลักษณ์ ความไม่สวย ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เพื่อใช้เป็นแกนในการวิเคราะห์

² นิยามของการเรียกชนิดผีต่าง ๆ มักถูกกำหนดตามรูปร่าง รูปลักษณ์ สถานะทางสังคม ในกรณีซุนฮยยังกลายเป็นผีไปหลอกผู้คนจึงสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นผีสาวโสด ดังที่ วีรญา กังวานเจตสุข (2565, น. 73) กล่าวว่า หมายถึงบุคคลที่เสียชีวิตโดยไม่ผ่านการสมรส จึงต้องใช้ชีวิตในโลกหลังความตายด้วยความเศร้า และซุนเคื่องใจเนื่องจากไม่ได้ใช้ชีวิตตามบรรทัดฐานของชาวเกาหลี นั่นเอง

พัฒนาการของโครงสร้างเรื่องเล่า การตีความเชิงคติชนในการสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจชุมชนยังจื่อนในสังคมเกาหลีขณะนี้

1.4 สมมติฐาน

1. เรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนยังทั้งในสองเวอร์ชันได้สะท้อนมโนทัศน์ทางสังคมเกาหลีในสมัยโซซอนตอนปลาย แม้บริบทของรายละเอียดเรื่องรูปลักษณะของชุมชนยังจะแตกต่างกัน แต่สามารถเข้าใจค่านิยมในสมัยนั้นผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนยังทั้งสองเวอร์ชันได้
2. สามารถเห็นแนวคิดเรื่องชุมชนยังจื่อนทั้งสองเวอร์ชันได้ ในการปรับเรื่องเล่าจากชุมชนยังอัปลักซ์ เป็นสาวงาม
3. ความเชื่อเรื่องหลังความตายในสมัยโซซอนตอนปลาย และการโต้โทะของสังคมจากการแต่งตำนานเกี่ยวกับชุมชนยังใหม่ เป็นการสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรมของชุมชนใหม่

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนยังอัปลักซ์และชุมชนยังสาวงามที่ชุมชนดัดแปลงใหม่ แต่เป็นเวอร์ชันที่เป็นที่รู้จักจากนั้นกล่าวถึงความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดคู่ตรงข้าม ต่อจากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาของชุมชนยังอัปลักซ์และสาวงามชุมชนยังเพื่อทำความเข้าใจการสร้างโครงสร้างความทรงจำทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อขยายความหมายทางวัฒนธรรมของการดัดแปลงเรื่องเล่าเพื่อยืนยันสมมติฐานของผู้วิจัย

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยจะเรียก ชุมชนยังจื่อน เมื่อต้องการสื่อถึงวรรณกรรมชุมชนยัง และจะเรียกตำนานหรือเรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนยังอัปลักซ์ว่า ชุมชนยังอัปลักซ์ ซึ่งในภาษาเกาหลีคือ พักแซ็ก (박새) และจะเรียกชุมชนยังเวอร์ชันคลาสสิกที่มีความแพร่หลายว่า ชุมชนยังสาวงาม และในวิจัยฉบับนี้ใช้การถอดเสียงภาษาเกาหลีเป็นภาษาไทยตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาเกาหลีของราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2555) เป็นแนวทางอ้างอิงในการเขียนชื่อเฉพาะและคำศัพท์ภาษาเกาหลีในภาษาไทย นอกจากนี้ ยังใช้การถอดเสียงภาษาเกาหลีเป็นภาษาอังกฤษด้วยระบบ Revised Romanization of Korean โดยอ้างอิงจากเว็บไซต์ https://roman.cs.pusan.ac.kr/input_eng.aspx

2. บริบทและลักษณะสำคัญของชุมชนยังจื่อน และแนวคิดคู่ตรงข้าม

Lévi-Strauss (1963, pp. 206-219) พยายามทำให้เห็นว่า “มายาคติ (myth)” มิใช่ความคิดไร้ตรรกะ แต่มีโครงสร้างทางเหตุผลที่ซับซ้อนพอ ๆ กับตรรกะแบบวิทยาศาสตร์ เพียงแต่ทำงานกับวัตถุคนละชนิด จุดตั้งต้นสำคัญของเขาคือการมองตำนานในฐานะภาษาที่มีระดับการทำงานของตนเอง ความหมายจึงไม่ได้อยู่ที่หน่วยเล่าเดี่ยว ๆ แต่เกิดจากวิธีจัดวางความสัมพันธ์ของหน่วยเหล่านั้น เมื่อนำตำนานหนึ่งเรื่อง

มาแตกออกเป็นหน่วยองค์ประกอบย่อย ๆ แล้วจัดวางลงในตารางสองมิติ Lévi-Strauss พบว่าแต่ละคอลัมน์สามารถมองเป็นพวงของความสัมพันธ์ (bundle of relations) ที่มีลักษณะร่วมกัน เช่น ในตำนานโออิติปสร รวมเหตุการณ์ที่ย้ำความสัมพันธ์ทางสายเลือดที่เกินขนาด ขณะที่อีกแห่งหนึ่งกลับทำให้สายเลือดเสื่อมค่า หรือในตำนานชนเผ่าซุนีและเพปโล แกนโครงสร้างสำคัญกลับหมุนอยู่ระหว่างคู่ตรงข้ามอย่าง ชีวิต-ความตาย, อาหารจากพืช-อาหารจากสัตว์, เกษตรกรรม-การล่าสัตว์, เทพ-มนุษย์ ฯลฯ การจัดวางแบบนี้ทำให้เห็นว่า โครงสร้างของตำนานตั้งอยู่บนการสร้าง-จัดการ-พลิกกลับคู่ตรงข้าม มากกว่าการเล่าเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตามเวลาอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม สำหรับ Lévi-Strauss คู่ตรงข้ามไม่ได้หยุดอยู่ที่สองขั้วที่ปะทะกันโดยตรง ตำนานมักสร้างตัวกลางขึ้นมาระหว่างสองขั้วเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ตัวกลางอาจเป็นตัวละครหรือกลุ่มตัวละครที่มีลักษณะผสมหรือย้อนกลับความหมายของแต่ละด้าน เช่น กลุ่มฝ่าแฝด พี่น้องร่วมสายเลือด คู่สามีภรรยา ย่า-หลาน หรือแม้กระทั่ง ตัวตลกศักดิ์สิทธิ์ (trickster, clown) ที่มีบทบาทก้าวกาม Lévi-Strauss แสดงให้เห็นว่า ในตำนานอเมริกัน อินเดียน ตัวตลกหรือตัวกลางเหล่านี้ มักอยู่ในตำแหน่งครึ่งหนึ่งเป็นฝ่ายหนึ่งอีกครั้งหนึ่งเป็นอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น เป็นทั้งสัตว์กินซากและผู้เก็บพืช เป็นทั้งนักรบและชาวนา หรือเป็นผู้เชื่อมระหว่างฟ้า-ดิน ความก้าวกามเช่นนี้ทำให้ตัวกลางสามารถแบกรับความตึงเครียดของคู่ตรงข้าม แล้วค่อย ๆ ผลักดันโครงเรื่องไปสู่ระดับการไกล่เกลี่ยใหม่ ๆ Lévi-Strauss จึงแสดงลำดับของตัวกลางจากเมสสิยาห์ → เทพคู่แฝด → ตัวตลก → ร่างกึ่งสองเพศ → พี่น้องคู่หนึ่ง → สามีภรรยา → ย่า-หลาน → กลุ่มสี่คน → ไตรลักษณ์ เป็นต้น แต่ละขั้นเกิดจากกระบวนการคู่ตรงข้ามและการเทียบเคียง (opposition and correlation) ซึ่งทำให้เห็นมิติการเคลื่อนที่ของโครงสร้างจากเชิงพื้นที่ (เช่น ฟ้า-ดิน) ไปสู่เชิงเวลา (เช่น ฤดูกาล ชีวิต-ความตาย) โดยที่ตรรกะของคู่ตรงข้ามยังทำงานอยู่ตลอด (Lévi-Strauss, 1963, pp. 220-230) อีกประเด็นที่สำคัญมากในกรอบความคิดนี้ Lévi-Strauss เสนอว่า ตำนานหนึ่งเรื่องต้องถูกมองในฐานะผลรวมของทุกรูปแบบการเล่า ไม่มี “ฉบับแท้” หรือ “ฉบับดั้งเดิม” เพียงหนึ่งเดียว ทุกฉบับเป็นแผ่นกระดานที่บันทึกโครงสร้างเดียวกันในมุมมองที่แตกต่างและกลับหัวกลับหาง การที่ตำนานชอบซ้ำ ลอก ทบ และแยกสายออกไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่เพราะวัฒนธรรมดั้งเดิมขาดความคิดสร้างสรรค์ หากเพราะการทบทวนซ้ำและแปรรูปเหล่านี้ทำให้โครงสร้างคู่ตรงข้ามปรากฏชัดเจนขึ้น (Lévi-Strauss, 1963, pp. 220-241)

เมื่อมองตำนานในภาพรวม เราจึงเห็นว่ามันเติบโตแบบเกลียววน มีการเพิ่มเติมรายละเอียดอย่างต่อเนื่อง แต่โครงสร้างลึกยังคงไม่เปลี่ยน การอ่านเชิงโครงสร้างจึงไม่ใช่หาเวอร์ชันที่ถูกต้องที่สุด แต่ใช้ทุกเวอร์ชันเท่าที่มีมาวางเทียบกัน เพื่อค้นหากฎของการสลับตำแหน่งระหว่างคู่ตรงข้ามและตัวกลางที่ไหลเวียนอยู่ในเรื่องเล่า เมื่อย้ายกรอบความคิดนี้มาสู่งานวรรณกรรมอย่างซุนยังจื๊อน งานวิจัยจึงสามารถมองได้ทั้งระดับโครงเรื่องดั้งเดิมและเวอร์ชันดัดแปลงจำนวนมหาศาลในสมัยใหม่ แล้วถามว่า แต่ละเวอร์ชันจัดวางคู่ตรงข้าม เช่น ชนชั้นสูง/ชนชั้นล่าง รัก/หน้าที่ กฎหมาย/ความรู้สึก เมือง/ท้องถื่น และสร้างตัวกลางเพื่อไกล่เกลี่ยความตึงเครียดอย่างไร ด้วยวิธีนี้ การอ่านซุนยังจื๊อนยังสามารถเปิด

ให้เห็นตรรกะเชิงโครงสร้างของวัฒนธรรมเกาหลีที่ทำงานอยู่เบื้องหลังเรื่องเล่ารักคลาสสิกเรื่องนี้ว่าเป็นระบบและละเอียดอ่อนได้

แนวคิดคู่ตรงข้ามของ Lévi-Strauss อธิบายว่ามนุษย์ทำความเข้าใจโลกผ่านคู่ตรงข้าม ซึ่งทำให้ความหมายของสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นจากความแตกต่างกับสิ่งที่มันไม่ใช่ และจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดโครงสร้างของภาษาและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม Derrida ได้อ่านกรอบแนวคิดนี้ผ่านทฤษฎีที่เรียกว่า การรื้อสร้าง (deconstruction) โดยชี้ว่าในคู่ตรงข้ามมิได้เป็นเพียงคู่ที่สมดุล แต่แฝงด้วยลำดับชั้นทางความหมายที่ยกย่องด้านหนึ่งเหนืออีกด้าน พร้อมทั้งเผยให้เห็นว่าทั้งสองขัดแย้งต่างพึ่งพาและทำให้กันและกันมีความหมาย ความหมายจึงไม่ได้ตายตัว หากเป็นสิ่งที่เลื่อนไหลและผัดผ่อนออกไปอยู่เสมอผ่านกระบวนการที่เรียกว่า การหลากเลื่อน (différance)³

Derrida เสนอว่า การตั้งอยู่ของคู่ตรงข้าม ในชนบทโครงสร้างนิยมและระบบความคิดแบบตะวันตก ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือจัดระเบียบความหมาย แต่ยังแฝงลำดับชั้นเชิงอำนาจที่ยกย่องด้านหนึ่งให้เป็นศูนย์กลางแห่งความจริงหรือความหมายเหนืออีกด้านหนึ่ง สิ่งที่เขาเรียกว่า logocentrism และ presence ที่ครอบงำ absence ฉะนั้น การรื้อสร้างจึงมิใช่การทำลายความหมาย แต่เป็นการเปิดเผยว่าคู่ตรงข้ามมิได้มีสถานะเป็นขั้วที่มั่นคง แต่ดำรงอยู่ผ่านกระบวนการเลื่อนไหลของความหมายและการหลากเลื่อน ซึ่งทำให้แต่ละขั้วต้องอาศัยความแตกต่างและเงื่อนไขของอีกขั้วหนึ่งในการดำรงความหมายของตนเอง ผลคือ สิ่งที่อยู่เหมือนตรงข้ามกลับปรากฏว่าพัวพัน เกยทับ และสามารถกลับด้านเชิงความหมายภายในตัวบทเดียวกัน การรื้อสร้างจึงเผยให้เห็นว่าโครงสร้างของคู่ตรงข้ามเป็นผลผลิตทางวาทกรรมที่ควรถูกอ่านอย่างวิพากษ์ มากกว่าถูกยอมรับในฐานะระเบียบความหมายที่มั่นคงตายตัว (Adie, 2024)

หากลองวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่อง ซุนฮยงจ็อน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง คู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ซึ่งมีรากฐานจากโครงสร้างนิยม เห็นได้ว่าสังคมและวัฒนธรรมผลิตความหมายผ่านความสัมพันธ์แบบคู่ตรงกันข้าม เช่น ยิงบัน-คิแซ็ง ผู้ชาย-ผู้หญิง นายอำเภอหรือซาโต(อำนาจรัฐ)-ชาวบ้าน(ราษฎร) และเมืองหลวง-นัมว็อน คุณธรรม-ไร้คุณธรรม โดยคู่ตรงข้ามเหล่านี้ทำหน้าที่กำหนดลำดับคุณค่าและสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างอำนาจในสังคม อย่างไรก็ตาม การตีความผ่านทฤษฎีการรื้อสร้างชี้ให้เห็นว่าความหมายที่ดูเหมือนมั่นคงดังกล่าวเป็นความหมายที่สามารถสั่นคลอนและกลับทิศทางได้ กล่าวคือ โครงสร้างความหมายในเรื่องเปิดพื้นที่ให้เกิดการต่อรองทางความหมาย ในกรณีของซุนฮยงจ็อน ลักษณะคู่ตรงข้าม เช่น ยิงบัน-คิแซ็ง ผู้ชาย-ผู้หญิง นายอำเภอหรือซาโต(อำนาจรัฐ)-ชาวบ้าน(ราษฎร) และเมืองหลวง-นัมว็อน คุณธรรม-ไร้คุณธรรม มิได้ทำหน้าที่ตอกย้ำลำดับชั้นดั้งเดิมเท่านั้น แต่กลับทำให้ปรากฏการทับซ้อนและเคลื่อนย้ายความหมายของสถานะทางสังคม ตัวละคร ซุนฮยง แม้อยู่ในฐานะสามัญชนและในเชิงโครงสร้างถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งรอง แต่กลับได้รับการเสนอภาพในฐานะผู้มีศักดิ์ศรี คุณธรรม และพลังทางศีลธรรมเหนือขุนนางผู้ใช้อำนาจอย่างมิชอบ ทำให้ลำดับคุณค่าของคู่ตรงข้ามเกิดการพลิกกลับ และเผยให้เห็นความเปราะบางของโครงสร้างอำนาจที่วรรณกรรม

³ ดังปรากฏใน ภัทรภรณ์ ช้อยศิริ (2562, น. 329) ได้ใช้ภาษาไทยกับคำนี้ว่า “ความหลากเลื่อน”

ดูเหมือนจะรองรับ ดังนั้น การอ่านชุมชนยังจ้อง โดยผ่านเลนส์ของการรื้อสร้าง ยังชี้ให้เห็นกระบวนการวิพากษ์โครงสร้างอำนาจ ชนชั้น และศีลธรรมผ่านการสั่นคลอนคู่ตรงข้ามที่เป็นฐานคิดของสังคมดั้งเดิม ทำให้เรื่องเล่ากลายเป็นพื้นที่ที่ความหมายสามารถเคลื่อนไหว ต่อรอง และกลับลำดับได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกล่าวถึงชุมชนยังอัตลักษณ์

ทั้งนี้ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงกรอบแนวคิดและทฤษฎีทางวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานการอธิบายและวิเคราะห์ได้หลายมิติ ทั้งในด้านโครงสร้าง ความหมาย และพลวัตของเรื่องเล่า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีได้มุ่งประยุกต์ใช้กรอบทฤษฎีกรอบใดกรอบหนึ่งอย่างเคร่งครัด แต่ใช้เป็นภูมิความรู้พื้นฐานในการทำความเข้าใจตัวบท โดยการวิเคราะห์จะมุ่งเน้นกระบวนการตีความตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของช่วงเวลาในเรื่องเล่านั้นดำรงอยู่ เพื่อให้เห็นการปะทะ สืบทอด และการปรับความหมายของคติชนในสังคมนั้นอย่างป็นองค์รวม โดยเฉพาะกระบวนการเล่าเรื่องใหม่ (re-narration) ที่ทำให้คติชนเดิมถูกปรับภาพตัวตนและความหมาย เช่น การแปรกรอบจากชุมชนยังที่ถูกมองว่า “ไม่สวย” ไปสู่การสร้างภาพจำใหม่ว่า “สวย” อันนำไปสู่การผลิตซ้ำความทรงจำและอัตลักษณ์ชุดใหม่ และการปลดปล่อยบ่วงแห่งความเศร้าในสังคม

3. จากชุมชนยังอัตลักษณ์สู่ชุมชนยังสาวงาม

เรื่องเล่าหรือตำนานที่กล่าวถึงชุมชนยังอัตลักษณ์ หรือ 박색촌 흥 เริ่มจากที่อาจารย์ Yoo Kwang soo เล่า โดยสกัดจาก YouTube เฉพาะเรื่องของชุมชนยังอัตลักษณ์ สามารถสรุปโดยคงไว้ซึ่งเนื้อหาสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ณ เมืองนัมว็อน มีหญิงสาวนามว่าชุมชนยังอาศัยอยู่ เธอเป็นคิแซงผู้มีชะตาน่าเวทนา เพราะด้วยรูปโฉมที่ไม่งดงามดังที่ผู้คนคาดหวัง ทุกครั้งที่เธอจะออกไปรับรองแขกกลับถูกข่มขืนและดูหมิ่นรังเกียจ ความอัปยศในสายตาผู้คนกลายเป็นกำแพงปิดกั้นวิถีชีวิต ทำให้เธอไม่อาจประกอบอาชีพคิแซงได้ ดังเช่นสหายคนอื่น ๆ ไม่มีผู้ใดเรียกหา ไม่มีผู้ใดต้องการตัว ภาระงานจึงตกหนักแก่คิแซงคนอื่นที่ต้องรับแขกแทน ความไม่พอใจค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นในหมู่สหาย ท่ามกลางแรงกดดันและความโดดเดี่ยว ชุนยังจมดิ่งสู่ความทุกข์ระทม จนท้ายที่สุด เธอตัดสินใจปลิดชีพตนเองอย่างน่าเศร้า ภายหลังความตาย เรื่องเล่าว่าเธอได้กลายเป็นผีสาวโสัดผู้เต็มไปด้วยความอาฆาต ออกหลอกหลอนผู้คนในนัมว็อนทุกค่ำคืน สร้างความหวาดหวั่นแก่ชาวบ้านทั่วเมือง ครั้นเมื่อความเดือดร้อนทวีขึ้น ชาวเมืองจึงพร้อมใจกันประกอบพิธีเช่นไหว้ เพื่อปลอบประโลมและคลี่คลายความแค้นของดวงวิญญาณ ด้วยความเชื่อว่าผีสาวโสัดพยายามหักสบบงได้ก็ด้วยการบวงสรวงและคำกล่าวขอขมา ในคำบวงสรวงนั้น มีการเล่าเรื่องใหม่โดยจงใจปรับภาพของชุมชนยังให้เป็นหญิงสาวผู้เลอโฉม รวากับเป็นการชดเชยและเยียวยาความอยุติธรรมที่เธอเคยประสบ เรื่องเล่าดังกล่าวเสมือนถ้อยคำขอภัยจากสังคม เมื่อความแค้นได้รับการปลดปล่อย วิญญาณก็สงบลง กาลเวลาผ่านไป เรื่องราวนี้ถูกเล่าซ้ำในฐานะนิทานชวนเพลิดเพลิน ถ่ายทอดต่อกันในหมู่ผู้คน และได้รับการขยายความผ่านศิลปะการแสดงอย่างพันโซรี ซึ่งทำหน้าที่เสมือนสื่อบันทึกสำคัญของยุคนั้น

เรื่องเล่าที่ซ่อนทับและเติบโตผ่านการเล่าขานจึงค่อย ๆ ก่อรูปเป็นชุมชนยังจ็อน ในแบบที่ผู้คนรู้จักกันในปัจจุบัน (KwaJangchang, 2025)⁴

จากเนื้อหาที่กล่าวว่าชุมชนยังมาตัวตายและกลายเป็นผีสาวโสด ซึ่งออกมาหลอกหลอนคอยรังควานผู้คนในเมืองนมว็อนทุกค่ำคืน มิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงเรื่องผีเพื่อความหวาดกลัว แต่ทำงานในฐานะกลไกทางวัฒนธรรมที่อธิบายความไม่ลงรอยระหว่างระเบียบสังคมกับชีวิตของสตรีที่ถูกกักออกจากบรรทัดฐานเรื่องชนชั้น ความงาม และเส้นทางชีวิตที่สังคมคาดหวังไว้ผ่านการแต่งงาน การที่เธอถูกเล่าซ้ำในฐานะ “หญิงอปลักษณ์ แต่งงานไม่ได้ และตายอย่างโดดเดี่ยว” ทำให้ภาพของผีสาวโสด กลายเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตที่ไร้ที่ทางในสังคม และเป็นความทรงจำที่ยังไม่อาจรับการจัดวางอย่างสงบในระเบียบความหมายร่วม เมื่อชาวบ้านต้องเผชิญกับวิญญาณอันเต็มไปด้วยความแค้น จึงมิได้เลือกกำจัดหรือขับไล่ แต่กลับใช้พิธีเซ่นไหว้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับความตาย ผ่านการปลอบประโลมและขอขมาต่อวิญญาณ การจัดพิธีดังกล่าวจึงมิได้ทำหน้าที่เฉพาะการทำให้วิญญาณสงบ แต่ยังเป็นการยอมรับโดยนัยว่ามีความไม่เป็นธรรมบางประการที่สังคมได้กระทำต่อผู้ตายหรือชุมชนยังขณะยังมีชีวิต

นอกจากนี้ การที่มีการปรับภาพลักษณ์ของชุมชนยังให้กลายเป็นหญิงงาม ตามเรื่องเล่าที่แพร่หลายในปัจจุบัน และเล่าเรื่องดังกล่าวซ้ำผ่านการถ่ายทอดในรูปแบบต่าง ๆ แสดงให้เห็นกระบวนการเล่าเรื่องใหม่ ซึ่งเปลี่ยนความทรงจำจากโศกนาฏกรรมไปสู่การสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีให้แก่ตัวละครในภายหลัง เมื่อเรื่องเล่าถูกทับซ้อนและขยายตัวผ่านการถ่ายทอดในสังคม จึงก่อรูปเป็นชุมชนยังจ็อนในแบบที่สังคมรู้จักในเวลาต่อมา ภายใต้สมมุติฐานที่ว่า เรื่องเล่าไม่ได้เพียงบันทึกชีวิตของสตรีผู้ถูกกักออกจากบรรทัดฐานความงามเท่านั้น แต่ยังเผยให้เห็นกระบวนการสร้างและปรับความหมายของตัวตนผ่านพิธีกรรม ความทรงจำ และการเล่าเรื่องซ้ำ ซึ่งต่างมีบทบาทร่วมในการแปรเปลี่ยนผีสาวโสดผู้ไร้ที่ทางในสังคม ให้กลายเป็นตัวละครผู้มีสถานะเชิงวัฒนธรรมในความทรงจำร่วมของผู้คน

ในด้านของเนื้อหาจากบทสัมภาษณ์ของ Kim Gyun tae et al. (2005, as cited in The Federation of Korean Cultural Center, n.d.) ที่สัมภาษณ์ชอนอินซุน วัย 86 ปี วันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1996

⁴ ต้นฉบับจากการเล่าเรื่องของอาจารย์ Yoo Kwang soo มีต่อไปดังนี้ “...남원 박색 춘향 설화라는 게 있습니다. 박색은 못생겼다는 뜻이죠. 얼굴이 좀 곤란하게 생겼다. 이런 뜻입니다. 남원에 기생이 있었는데 이름이 춘향이에요. 춘향이 굉장히 좀 곤란하게 생겼던 거예요. 춘향이 사람들이 세비서비스하러 갈라 그러면 “채 좀 치워라!” “채 뭐냐 저거!” 이러면서 사람들이 터부시하듯이 몰아냈어요. 슬픈 얘기네요. 그래서 애가 기본적인 자기가 해야 될 일이잖아! ... 다시 말하면 이 조금 못생긴 춘향이 일을 못 해요. 아무도 안 시켜주니까. 자꾸 판 사람만 하고 다른 기녀들만 하나까 다른 기녀들에게 미안하기도 하고 그 기녀들에게 춘향이 “아유..채는 저렇게 못생겨서..” “아유 넌 못하지?” 이런 것도 있고 애가 결국 또 너무나 괴롭다가 한이 맺혀서 자살을 하고 맙니다. 죽은 다음 어떻게 되느냐? 귀신이 되어서 나타나요! 원한을 품어서 귀신이 되어 나타나서 남원 고을에 밤마다 처녀귀신 춘향이 나타나서 휩쓰는 거예요. 그러니까 이걸 어떻게 해결할 수 있느냐? 방법이 없는 거야. 그래서 뭐냐? 이 원혼을 원한을 가진 혼령을 위로 해야 한다! 그러기 위해서 제사를 지내면서 “단신은 어땠고 어땠고...” 이런 제문을 만드는데 거기에서 이 춘향을 의도적으로 예쁘다는 걸로 설정하는 이야기를 가지고 제사를 지냈다는 겁니다. “미안하다!” 뭐 이런 거죠. 그래서 결국 원한을 풀려서 이런 게 사라졌다. 사람들이 재미있는 이야기로 이 얘기를 들려주고 옛날 사람들 얘기를 들려주면서 판소리를 만들지 않습니까? 판소리가 뭐냐하면 그 시대의 유튜브야! 그런 걸 하다 보니까 이야기에 이야기가 붙어서 점점 붙어서 우리가 지금 알고 있는 춘향전 이야기로서 이렇게 완성이 되었다는 학설이 있습니다...” (KwaJangchang, 2025)

ได้สามารถสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับ ชุนฮย็องอัปลักษณะได้ดังนี้ แม่ของชุนฮย็องเป็นคิแซ็ง และให้กำเนิดบุตรหญิงหนึ่งคนคือชุนฮย็อง โดยมีบิดาเป็นยังบัน กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาผู้เป็นคิแซ็งกับชายในตระกูลชุนนางได้ก่อให้เกิดการถือกำเนิดของชุนฮย็อง ทั้งนี้ ตามคำบอกเล่า ชุนฮย็องถูกมองว่าเป็นสตรีที่มีรูปโฉมไม่งดงาม ถูกจัดวางให้อยู่ในกรอบความหมายของหญิงรูปชั่ว หรือหญิงอัปลักษณะ จนไม่สามารถออกเรือนได้ และไม่อาจแต่งงานได้ภายใต้ระเบียบสังคมของยุคสมัยนั้น ต่อมา มีการเล่าว่า คุณชายอี หรือ อิมง-รยงเดินทางมาชนบทเพื่ออ่านหนังสือเตรียมสอบจอหงวน และได้พบชุนฮย็องในขณะที่กำลังเล่นชิงช้า เหตุการณ์ดังกล่าวกลายเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญ เพราะในขณะนั้นคุณชายมีปาวติดตามมาด้วย และเมื่อได้เห็นชุนฮย็อง ปาวได้เปรียบเทียบรูปลักษณะของเธอกับปาวสตรีที่อยู่ข้างเคียง โดยเห็นว่าผู้ติดตามกลับคิดดีกว่า อย่างไรก็ตาม คุณชายตำหนิปาวที่กล่าวเช่นนั้น พร้อมทั้งยืนยันคุณค่าและศักดิ์ศรีในตัวชุนฮย็อง ภายหลังเมื่อได้พบชุนฮย็องอีกครั้งในฤดูใบไม้ผลิ จึงมีการย่ำถึงภาพการเป็นสตรีที่มีได้มีรูปโฉมงดงามตามบรรทัดฐานของสังคม แต่ในความเป็นจริง กลับปรากฏบุคลิก ท่าทาง และกิริยาที่อ่อนช้อยงามสง่า อันก่อให้เกิดความงามอีกลักษณะหนึ่ง ส่งผลให้คุณชายเกิดความหลงใหลในตัวเธอ แม้ว่าเธอยังคงถูกจัดวางให้อยู่ในสถานะของ หญิงอัปลักษณะก็ตาม ท้ายที่สุด คำบอกเล่าระบุว่า ชุนฮย็องเสียชีวิตโดยมิได้แต่งงาน และเหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อรูปเป็นตำนานที่สืบทอดในท้องถิ่น⁵

ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมสมัยนั้น ชุนฮย็องเป็นบุตรสาวของคิแซ็ง โดยมีบิดาอยู่ในชนชั้นยังบัน สิ่งนี้ก่อให้เกิดสถานะทางสังคมที่คลุมเครือระหว่างชนชั้นสูงและสตรีชายขอบ ความกำกวมเชิงลำดับชั้นดังกล่าวทำให้ชุนฮย็องถูกจัดวางให้อยู่ในพื้นที่การรับรู้ที่จำกัด โดยคำบอกเล่าชี้ให้เห็นว่าเธอถูกนิยามด้วยกรอบ “พักแซ็ก” หรือ “หญิงอัปลักษณะ” อันเป็นหมวดหมู่ทางสังคมที่ผลิตซ้ำระเบียบความงามและบรรทัดฐานเรื่องเพศในสังคมร่วมสมัย จนเธอไม่สามารถออกเรือนได้และถูกกั้นออกจากเส้นทางชีวิตที่สังคมยอมรับ อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าฉบับปากเปล่ากลับเปิดพื้นที่ตีความอีกระดับ เมื่อกล่าวถึงช่วงเวลาที่คุณชายผู้สืบเชื้อสายชนชั้นสูงเดินทางลงสู่ชนบทเพื่ออ่านหนังสือ และได้พบชุนฮย็องในขณะ

⁵ ต้นฉบับของบทสัมภาษณ์มีต่อไปดังนี้ 춘행(춘향)이 어머니가 저 기생이있었어. 기생인디 춘행이 하나를 낳아서 키우는디, 그 춘행이 아버지는 양반의 염감이며. 양반의 자식이며. 양반한테 인제 춘행이 어머니하고 협조가 되서 춘행이를 낳았어. 그래 춘행이가 얼마나 박색이던가 그냥, 거시기를 못 왔어. 시집을 못 갔어. 그러던이 도령이든가 촌으로 이 시골로 공부하러 내려 와갖고 그렇게 됐지. 건디(그네) 뛰는데 반해갖고 춘행이 건디 뛰는데. [조사자 : 건디] 건디 [조사자 : 건디요?] 응 건디. [조사자 2 : 근데, 그 다음에 어떻게 됐어요?] 건디 뛰는디 인자 가니께는 방자를 데리고 다녔자냐? 인자 이를테면 종을 데리고 댕겼어. 그렇게야 잘 알아듣지. 그래서 디리고 댕겼는데, 그 어디 고을 가니께, 그 남원골을 가니까 건디를 뛰는 게 참 이쁘거든. 그래 그 방자가 그랬어. 아니 춘행이 거시기가, 이 도령이, “야 방자야! 저기 좀 가 빠라” 그러니께. 그래. 가서 본게 참 춘행이 인제 거기도 춘행이 그 밑의 부하가 있잖아. 종보담 참 종이 더 좋아 춘행이는 별루 안 좋더라. 그래서 그러니까, “아 이놈아! 그런 소리, 어디 그런 소리를 하나고 감히 춘행이가 더 좋다.” 고 갔어. 인제 이렇더니, 다음에 보니께 봄에 피기엔 아주 박색이더라. 못났다는 거지, 이젠. 박색이란 못 났다는 거 아냐. 그랬어도 현실로 봐서는 모양이고 태도도 이쁜. 거기서 이 도령이 반했지. 그래 가지고 이 촌으로 거시기 하러 왔다가, 공부하러 왔다가 춘행이한테 반해갖고 그렇게 된 거 아냐. [조사자 : (웃음)그렇게 된기 어떤 결혼한 거예요?] [조사자 2 : 아니, 그래 원래 춘행이가 못 생겼던 여자였어.] 음, 못 생겼었어. [조사자 : 원래는 못 생긴 여자였어.] 아주 박색이라고 안 하? 박색. [조사자 2 : 못 생긴 여잔데, 그렇게 죽어서, 결혼 못하고 죽어서 그래 전설이 된 거야.] 그래 전설이 된 거야. 그치. [조사자 : 그치요.] (Kim Gyun tae et al., 2005, as cited in The Federation of Korean Cultural Center, n.d.)

กำลังแกว่งชิงช้า การมองเห็นซุนยังผ่านสายตาของบ่าวและคุณชายอิมิใช่เพียงการพิจารณาอุปนิสัย แต่เป็นกระบวนการกำกับสายตา (regulation of gaze) ซึ่งเผยให้เห็นการปะทะกันระหว่างความงามตามบรรทัดฐานกับความงามเชิงกิริยาและบุคลิกภาพ แม้เธอจะยังถูกจัดอยู่ในหมวดสาวอุปนิสัยตามคำจำแนกในสังคม แต่กิริยา ท่วงท่า และการดำรงตนกลับก่อรูปความงามอีกชุดหนึ่งที่ทำให้คุณชายตกหลุมรัก และแสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวของคุณค่าเชิงสัญลักษณ์เหนือกรอบอุปนิสัยภายนอกท้ายที่สุด คำบอกเล่าระบุว่า ซุนยังเสียชีวิตโดยมิได้แต่งงาน และเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกสถาปนาให้เป็นตำนานท้องถิ่น การกลายสถานะจากบุคคลธรรมดาไปสู่ตัวละครเชิงตำนานชี้ให้เห็นกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมทางสังคม ซึ่งมีได้ทำหน้าที่เพียงบันทึกเรื่องราวชีวิตหญิงอุปนิสัยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนกระบวนการนิยามและจัดระเบียบตัวตนของผู้หญิงในสังคม รวมทั้งเปิดให้เห็นการต่อรองเชิงความหมายระหว่างชนชั้น เพศภาวะ และความงามในระนาบของเรื่องเล่าคติชน

4. การประกอบสร้างตัวตนใหม่ของซุนยังสู่ความทรงจำใหม่ให้ชุมชน : สาวงามทรงคุณธรรมแห่งหม้อว็อน

กระบวนการที่ซุนยังถูกทำให้เปลี่ยนผ่านจากหญิงอุปนิสัยผู้อาภัพตายแล้วเป็นผีสาวโสัดผู้เต็มไปด้วยความแค้นไปสู่สตรีรูปงามผู้ทรงคุณธรรมและเป็นที่ยกย่องของชุมชน สิ่งนี้ได้เป็นเพียงการดัดแปลงโครงเรื่องในเชิงวรรณกรรมหรือการกลั่นกรองเรื่องเล่าเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนพลวัตของการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมต่อชีวิตหลังความตายผ่านพิธีกรรมและการเล่าเรื่องซ้ำ เรื่องเล่าดังกล่าวเปิดให้เห็นกลไกที่ชุมชนใช้จัดการกับความทรงจำที่ยังไม่สงบ โดยเฉพาะกรณีของผู้ตายที่ไม่สามารถดำรงสถานะในระบบคุณค่าทางสังคมได้ในช่วงชีวิตของตน การที่ซุนยังถูกเล่าขานว่าเป็นหญิงผู้ไม่อาจแต่งงานได้และเสียชีวิตอย่างทุกข์ทรมาน จนนำไปสู่การกลายเป็นผีสาวโสัดผู้คอยรังควานบ้านในหม้อว็อน จึงสามารถตีความได้ว่า เป็นการทำให้ความไม่ลงรอยระหว่างโครงสร้างสังคมกับชีวิตของผู้หญิงรายหนึ่งปรากฏตัวขึ้นในรูปของวิญญานที่ไม่ถูกปลดปล่อย กล่าวได้ว่า ซุนยังในฐานะวิญญานยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางของความผิดที่สังคมต้องการไถ่โทษ ความกลัวที่ผู้คนมีต่อผีสาวโสัดจึงมิได้เป็นเพียงความกลัวเชิงเหนือธรรมชาติ แต่เป็นความหวาดหวั่นต่อความจริงที่ว่า มีชีวิตหนึ่งซึ่งไม่เคยได้รับความยุติธรรมเพียงแค่มิใช่หน้าอุปนิสัยในระหว่างมีชีวิตอยู่ หลังจากที่ซุนยังเสียชีวิตและเมื่อเธอไม่อาจถูกจัดวางอยู่ในระเบียบเดียวกับคนเป็น สังคมจึงจำเป็นต้องผลิตพื้นที่ใหม่ให้เธอผ่านพิธีกรรม ในบริบทดังกล่าวการประกอบพิธีเช่นไหว้และคำบวงสรวงเพื่อปลอบประโลมวิญญานซุนยังจึงอาจถูกมองในฐานะกระบวนการคืนสถานะเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้ผู้ตายได้รับการยอมรับในระดับที่แตกต่างไปจากช่วงชีวิตจริง พิธีกรรมมิได้ทำหน้าที่กำจัดภัยหรือปราบปรามวิญญานที่เต็มไปด้วยความแค้น แต่กลับทำงานในทิศทางตรงกันข้าม คือการชวนวิญญานกลับเข้าสู่ระเบียบศีลธรรมของชุมชนผ่านการให้คำอธิบายใหม่แก่ชีวิตของเธอ การปรับภาพลักษณ์ของซุนยัง

ในคำบวงสรวงให้กลายเป็นสาวงาม จึงมิใช่เพียงการประดับความงามเชิงเนื้อเรื่อง แต่เป็นการเปลี่ยนสถานภาพเชิงศีลธรรมจากผู้ถูกผลักออกสู่ชายขอบ ไปสู่ผู้ที่สมควรได้รับการขอมมาและความเห็นใจ

การรังสรรค์ให้ซุนฮย็องเป็นสาวงามในเรื่องเล่าได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการรื้อถอนและประกอบสร้างคุณค่าทางศีลธรรมที่สังคมมีต่อผู้ตายขึ้นใหม่ โดยยังคงแก่นความหมายเดิมไว้อย่างครบถ้วน การทำให้เธอกลายเป็นสาวงามผ่านการสร้างความทรงจำใหม่จากเรื่องเล่ามิได้หมายความว่าเพียงการแก้ไขรูปลักษณ์ แต่คือการสร้างเหตุผลในการยอมรับ เพื่อให้เธอสามารถเข้าสู่พื้นที่ของความทรงจำร่วมของสังคม ผลของการจัดแปลงในระดับความเชื่อจึงทำให้ซุนฮย็องเป็นผู้ที่ได้กลับเข้าสู่ระบบศีลธรรมผ่านการยอมรับและขอประนีประนอมด้วยพิธีกรรมที่สังคมดำเนินการให้ ในระดับค่านิยม การย้ายตำแหน่งความหมายจากหญิงผู้ล้มเหลวในสถานะทางสังคม ไปสู่หญิงงามผู้มีคุณงามความดี สิ่งนี้เป็นการสร้างกรอบที่ทำให้ชีวิตของเธอกลายเป็นเรื่องที่สังคมพร้อมรับรู้และส่งต่อ นั่นคือ ชุมชนมิได้เพียงลบความน่ากลัวของวิญญาณผีสาวโสदनามซุนฮย็องแต่ได้ทำให้ความตายของเธอกลายเป็นกรณีศึกษาทางศีลธรรมที่สอดคล้องกับระเบียบค่านิยมในยุคสมัยภายหลัง สถานะใหม่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลของการปรับสมดุลระหว่างความกลัว ความเห็นอกเห็นใจ และความต้องการรักษาความสงบทางสังคม ในเชิงตีความ การจัดแปลงซุนฮย็องให้เป็นสาวงามผู้ทรงคุณธรรมอาจเทียบได้กับกลไกการชดเชยทางวัฒนธรรม ซึ่งทำงานบนฐานของการยอมรับโดยนัยว่า ชีวิตของเธอเคยถูกทำให้ไร้เสียงจากความโหวกเหวกของสังคมที่ยึดค่านิยมชุดเดิม ในขณะเดียวกัน การมอบความงามให้แก่เธอก็เท่ากับเป็นการมอบตำแหน่งแห่งที่ของความทรงจำทางสังคมที่เธอไม่อาจได้รับในชีวิตจริง

นอกเหนือจากประเด็นความงามที่ใช้ในการบรรยายรูปลักษณ์ของซุนฮย็อง ใน Yeolnyeong Chunhyang Sujeolga (2025, pp. 256-259) ที่แปลโดย Cheong Gil su ในบทสุดท้ายมีเนื้อหาในการยกย่องเชิดชูคุณธรรมของซุนฮย็องที่ไม่ทิ้งศักดิ์ศรีของสตรีที่จงรักภักดีต่อชายที่ตนรัก มีรายละเอียดเนื้อหาที่แปลโดยผู้วิจัยได้ดังนี้

...ท่านขุนนางผู้ตรวจการลับได้สั่งให้ฝ่ายพิธีการในเมืองนมว็อน จัดงานเลี้ยงใหญ่โต ท่านร่วมสำราญฉลองกับซุนฮย็อง เล่าถึงเรื่องราวหลังจากสอบจอหงวนได้ตำแหน่ง และเรื่องที่อาสาลงมาปฏิบัติราชการลับเพื่อจับขุนนางทุจริต ทั้งสองเล่าถึงความลำบากที่ซุนฮย็องต้องอดทนเผชิญมาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ ต่างก็ซาบซึ้งและยินดี จนความปิติเอ่อท่วมตลอดทั้งวัน จึงเรียกหัวหน้าผู้คุมเข้ามามอบรางวัลตอบแทน พร้อมกล่าวชมเชยที่ช่วยให้งานสำเร็จลุล่วง และเรียกพ่อครัวเข้ามามอบอาหารและของกินตอบแทน ความเหน็ดเหนื่อยที่เขาได้ทุ่มเทจัดงาน หลังจากงานเลี้ยงสิ้นสุดลง ในวันถัดมา ท่านขุนนางผู้ตรวจการลับได้ส่งสารราชการที่ยังค้างอยู่จนหมดสิ้น รายงานเรื่องนี้ขึ้นไปยังราชสำนัก เมื่อพระราชาทรงทราบก็ทรงยกย่องสรรเสริญชื่นชมอย่างมาก ตรัสว่า “แม้จะมีสตรีผู้รักหาความบริสุทธิ์อยู่มากมายในอดีต แต่สตรีผู้เป็น คีแซง กลับ

รักษาความบริสุทธิ์ที่มั่นคงดังทองและหินผาเช่นนี้ นับเป็นเรื่องหาได้ยากยิ่ง ช่างงดงามเหลือเกินมิใช่หรือ?” แล้วพระองค์ทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ขุนฮยั้ง แต่งตั้งให้นางเป็นสตรีผู้สืบทอดเชื้อและบริสุทธิ์ ส่วนท่านขุนนางผู้ตรวจการลับก็ทรงประทานบำเหน็จความชอบจากการทำงานเพื่อชาติ ท่านขุนนางสำนักในพระมหากษัตริย์คุณจึงกราบทูลขอพระทัยนับร้อยครั้ง หลังจากนั้น ท่านรับขุนฮยั้งขึ้นเมืองหลวง ทั้งสองครองรักกันยืนยาวตราบนานชรา มีลูกชายหญิงด้วยกัน และอยู่ร่วมกันตราบนานวัย “แท้จริงแล้ว แม้สตรีสามัญชนธรรมดาที่ยังยากนัก ที่จะรักษาความบริสุทธิ์เช่นนี้ ยิ่งหญิงที่แข็ง ยังสามารถรักษาความสัตย์มั่นจนสำเร็จดังใจหมาย จึงนับเป็นเรื่องหายากยิ่ง เหมาะแก่การบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังเป็นแบบอย่างแห่งความจงรักภักดีและความมั่นคงในคุณธรรม ด้วยเหตุนี้ แม้ชายใดจะเป็นข้าราชการหรือขุนทหาร ก็ควรตั้งใจภักดีต่อผู้เป็นนาย อย่าได้มีข้าสองเจ้าบ่าวสองนายเลย...” (Yeolnyeong Chunhyang Sujeolga, 2025, pp. 258-259)⁶

จากเนื้อหาข้างบนสะท้อนถึงค่านิยมของสังคมในขณะนั้นที่คาดหวังให้สตรีพึงปฏิบัติ พบเนื้อหาที่ยกย่องสรรเสริญการกระทำของขุนฮยั้งโดยมิได้เอ่ยถึงใบหน้าอันสวยงาม แต่กล่าวถึงสถานะทางสังคมคือการเป็นดีแข็ง ซึ่งพระราชอาและผู้คนไม่ว่าจะเป็นอิมมุง-รยงที่กลับมาในฐานะท่านขุนนางผู้ตรวจการลับ และมารดาของขุนฮยั้งต่างพากันสรรเสริญคุณความดีของขุนฮยั้งในฐานะผู้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี โดยมิได้ยกย่องความงามทางรูปโฉม แต่กลับให้ความสำคัญกับการกระทำเชิงคุณธรรม นับเป็นจุดที่สะท้อนให้เห็นถึงการเลื่อนระดับคุณค่าจากร่างกายสู่จริยธรรม และเป็นช่วงขณะสำคัญที่ทำให้ลำดับของคู่ตรงข้ามระหว่างเพศหญิง-เพศชายและสามัญชน-ชนชั้นสูงหรือยังบัน เกิดการพลิกกลับเชิงความหมาย ขุนฮยั้งซึ่งถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งด้อย หรือชายขอบเชิงโครงสร้าง กลับได้รับการยอมรับในฐานะแบบอย่างเชิงศีลธรรมของสังคม ซึ่งทำให้เรื่องเล่าไม่เพียงผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจ หากยังเปิดพื้นที่ให้เห็นศักยภาพของตัวตนชายขอบในการสั่นคลอนกรอบคุณค่าดั้งเดิม วรรณกรรมเรื่องขุนฮยั้งจึงจะสามารถทำหน้าที่ทั้งในฐานะเรื่องรักเชิงอุดมคติและพื้นที่วิพากษ์เชิงอำนาจที่ทำให้ความหมายของสถานะ ชนชั้น และเพศ ที่มีได้หยุดนิ่ง หากเป็นความหมายที่ถูกต่อรองและรื้อสร้างอยู่ตลอดเวลา

⁶ 어사가 남원 예방禮房에게 분부하여 대연大宴을 배설하여 춘향과 동락同樂하며 어사가 공무하여 급제 후 어사를 자원 하여 내려온 말과 춘향의 자초지종自初至終의 고생하던 일을 서로 이르며 비환분歡心이 교접交集하여 종일 놀새, 허관수를 불러들여 상급賞給을 많이 하여 점이 맞은 일을 칭찬하고, 옥손 불러 식물食物을 주어 기관款關 수고함을 치사하고, 잔 치를 파한 후에 이튿날 어사가 미진未盡한 공사를 다 처리하고, 이 연유로 나라에 세세細細 주달奏達하온대 상이 들으 시고 크게 칭찬하사 가라사대 “자고로 수절한 자가 많되 천기첩妓로 금석金石같이 수절 한 자는 희한한 일이니 어찌 아름답지 않으리요?” 하시고 직접 직을 내려오사 정렬부인貞烈夫人을 봉하시니고, 어사는 국가國事에 수고하였다 하사 가자加資를 도우시니, 어사가 국은國恩을 감격감읍하여 백배사는 百拜謝恩 후에 춘향 이를 데리고 올라와 유자생녀有子生女하여 백년해로하더니. 대저 여염 부녀도 수절하기 극난極難하거든 하물며 창가 여자로 정절을 지켜 필경 뜻을 이루니 고금에 희한한 일이 매 대강 기록하여 이후 사람으로 충절지행忠節之行을 효칙케 하노니, 비록 장부라도 임군 섬기는 자는 만드시 두 마음을 두지 말지니라. (Yeolnyeong Chunhyang Sujeolga, 2025, pp. 258-259)

แรงผลักดันทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่การรื้อโครงสร้างเรื่องขุนฮยังจ็อนเกี่ยวข้องกับความเป็นของชุมชนในการทำให้ความตายที่ยังไม่สงบเข้าสู่สภาพที่อยู่ร่วมได้ การเปลี่ยนภาพจากผีสาวโสัดผู้คุกคาม ไปสู่สตรีผู้ได้รับการยกย่องในเชิงศีลธรรม นั่นคือกระบวนการลดความอันตรายทางจิตสำนึก และแปรวิญญูณจากตัวแทนของความหวาดกลัวให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบความทรงจำ เมื่อเรื่องเล่าที่ผ่านการชำระด้วยพิธีกรรมได้รับการถ่ายทอดซ้ำผ่านพันโซรี เรื่องที่เคยผูกติดกับพื้นที่เฉพาะถิ่นจึงถูกยกสถานะขึ้นเป็นความทรงจำระดับวัฒนธรรมชาติ การเล่าซ้ำไม่เพียงทำให้เนื้อเรื่องแพร่ขยาย แต่ยังทำให้ความหมายเชิงพิธีกรรมค่อย ๆ กลายตัวเป็นความหมายเชิงศิลปะและบันเทิง โดยที่รากแห่งการเยียวยาความกลัวยังคงฝังอยู่ภายใต้รูปแบบใหม่ของการสื่อสารทางวัฒนธรรม ในกระบวนการนี้ ขุนฮยังจ็อนที่ผู้คนรู้จักเป็นผลสะสมจากการต่อรองอย่างต่อเนื่องระหว่างความทรงจำ ความเชื่อ ศีลธรรม และความต้องการจัดระเบียบอดีตให้สอดคล้องกับปัจจุบัน การที่ขุนฮยังได้รับการจดจำในฐานะ “สาวงามผู้ทรงคุณธรรมแห่งนัมว็อน” จึงสะท้อนว่า เรื่องเล่าได้ทำหน้าที่แปรเปลี่ยนตัวตนของผู้ตายจากผู้ไร้ที่ทางไปสู่การมีสถานะเชิงวัฒนธรรมในความทรงจำร่วม โดยผ่านทั้งพิธีกรรมและการเล่าเรื่องซ้ำในระนาบของคติชน

ไม่เพียงเท่านั้น ยังอาจตั้งคำถามเชิงถกเถียงต่อไปได้ว่า การที่ขุนฮยังถูกทำให้เป็นสาวงามผู้ทรงคุณธรรม ในกระบวนการประกอบสร้างตัวตนนั้นถือเป็นการคืนศักดิ์ศรีให้แก่ผู้ตาย หรือเป็นเพียงการปรับตัวละครให้สอดคล้องกับระเบียบคุณค่าที่สังคมพร้อมจะยอมรับเท่านั้น เพราะเมื่อความงามกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถเปลี่ยนผีสาวโสัดให้กลายเป็นตัวละครที่ได้รับความเห็นใจ และมีสถานะเชิงศีลธรรมได้ ก็อาจสะท้อนข้อจำกัดว่า ผู้หญิงที่ไม่สวย หรือมีรูปลักษณ์ที่ไม่สอดคล้องกับกรอบความงามดั้งเดิม ยังคงถูกกีดกันออกจากพื้นที่ของการได้รับความชอบธรรมในทางสังคม กล่าวคือความงามถูกใช้เป็นภาษากลางหรือไวยากรณ์หลักในการทำให้ผู้หญิงคู่ควรต่อการได้รับคุณค่าทางสังคมมากกว่าจะเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับตัวตนรูปแบบอื่นที่ไม่จำเป็นต้องยึดโยงกับบรรทัดฐานรูปลักษณ์ขณะเดียวกัน การมอบคุณธรรมให้แก่ขุนฮยังในฐานะสาวงามผู้ทรงความซื่อสัตย์และความรักอันบริสุทธิ์ที่มอบให้ผู้ชายเพียงคนเดียว ก็อาจเป็นทั้งการชดเชยให้แก่ชีวิตที่ถูกกดทับด้วยสิ่งที่สังคมขณะนั้นกำหนดไว้ อีกทั้ง การประกอบสร้างความงามและคุณธรรมจึงมิได้เป็นเพียงการยกย่องตัวละครเท่านั้น หากยังเผยให้เห็นความตึงเครียดระหว่างการเยียวยาความทรงจำกับการผลิตซ้ำบรรทัดฐานเดิม ซึ่งเป็นข้อชวนคิดสำคัญต่อการอ่านขุนฮยังจ็อนในฐานะพื้นที่ที่ต่อรองของอำนาจ ความหมาย และตัวตนของสตรีในสังคมเกาหลีเป็นกรณีศึกษาในวิจัยภาคหน้า

5. บทส่งท้าย

เมื่อพิจารณากระบวนการประกอบสร้างตัวตนของขุนฮยังผ่านพิธีกรรม เรื่องเล่า และความทรงจำที่ได้รับการถ่ายทอดซ้ำ จะเห็นได้ว่าเรื่องของเธอมังรากอยู่ในภูมิทัศน์สังคมของโซซอนตอนปลาย ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ระบบชนชั้นมีลักษณะแน่นทึบและคงรูป โดยเฉพาะในกรณีของสตรีในกลุ่มคิแซงที่ถูกผูกมัด

อยู่กับสถานะทางสังคมที่สับสนต่อกัน แม้ว่าบิดาจะเป็นบุรุษสูงศักดิ์จากตระกูลยังบันทึกตาม สถานะของมารดากลับเป็นตัวกำหนดกรอบชีวิตและชะตากรรมของบุตรหญิง การดำรงอยู่ในช่องว่างระหว่างศักดินาฐานะเชิงสายเลือดกับชนชั้นทางสังคมเช่นนี้ ทำให้ขุนฮยยังเป็นตัวละครที่อยู่ในพื้นที่ก้ำกึ่งระหว่างความสูงส่งและชายขอบ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สังคมไม่อาจจัดวางได้อย่างลงตัวในระดับศีลธรรมและสัญลักษณ์ ภายใต้บริบทดังกล่าว เรื่องเล่าที่ว่าขุนฮยยังกลายเป็นผีสาวโสัดผู้มีความแค้นก่อนจะได้รับการปลอบประโลมผ่านพิธีกรรมและการเล่าเรื่องใหม่ หรือสร้างความทรงจำใหม่ทางสังคมผ่านเรื่องเล่า จึงอาจมองได้ว่าเป็นกลไกที่สังคมใช้จัดการกับความไม่ลงรอยของระบบชนชั้นที่ตายตัวในช่วงปลายแห่งโชซอน การทำให้เธอกลายเป็นหญิงงามผู้ทรงคุณธรรม มิได้เพียงคืนศักดิ์ศรีให้แก่ผู้ตาย แต่ยังทำหน้าที่ปลดชนชั้นในระดับเชิงสัญลักษณ์ให้กับตัวละครที่เคยติดอยู่กับสถานะที่ไม่อาจไต่ระดับขึ้นได้อย่างแท้จริงในชีวิตจริงของสังคมยุคสมัยนั้น การปลดปล่อยจากความแค้นในพิธีกรรม และการได้รับโอกาสครองรักกับสามี ในเรื่องเล่าเวอร์ชันถัดมาที่เป็นที่นิยม จึงทำให้ขุนฮยยังก้าวพ้นจากกรอบของสตรีที่แข็งผู้จำต้องสืบทอดชะตากรรมจากมรดกทางชนชั้น ไปสู่การเป็นสตรีที่ได้รับการยอมรับและมีความสัมพันธ์เชิงคู่สมรสที่ชอบธรรมกับชายที่รัก ขณะเดียวกัน การที่เรื่องจบลงด้วยความสมหวังในรักและการคลี่คลายความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นก็สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมิได้ต้องการจดจำขุนฮยยังในฐานะผู้ถูกกดขี่หรือผู้ถูกทิ้งให้อยู่ในขอบเขตของความแค้นอีกต่อไป หากต้องการจดจำเธอในฐานะตัวละครที่ได้รับการชดเชยและฟื้นคืนศักดิ์ศรีผ่านจินตนาการทางวัฒนธรรม

ผลของการเล่าเรื่องซ้ำจึงมิได้เพียงสร้างตอนจบใหม่ให้แก่ชีวิตของเธอ แต่ยังสร้างความทรงจำชุดใหม่ให้กับสังคม ความทรงจำที่เลือกจำขุนฮยยังในฐานะสตรีผู้ก้าวข้ามข้อจำกัดของชนชั้นและได้รับการยอมรับในความรักและคุณธรรม มากกว่าชีวิตที่เคยถูกผูกมัดด้วยชะตากรรมของคิแอ้งในสังคมโชซอนตอนปลาย ในความหมายนี้ ขุนฮยยังไม่ได้เป็นเพียงตัวละครที่ถูกเลือกให้รอดพ้นจากโศกนาฏกรรม หากเป็นพื้นที่ที่สังคมใช้ทดลองและต่อรองความเป็นไปได้ของโลกวรรณกรรมที่อาจยุติธรรมกว่าความเป็นจริง เรื่องเล่าที่ได้รับการยอมรับและสืบทอดจึงไม่ใช่แค่เรื่องที่เกิดขึ้น แต่คือเรื่องที่สังคมอยากจดจำ เรื่องที่ทำให้ระบบชนชั้นที่มีความตายตัวสามารถถูกคลี่คลายภายใต้ไวยากรณ์ของความรัก ความงาม และคุณธรรม โดยทั้งคำถามเชิงวิพากษ์ไว้พร้อมกันว่า การปลดชนชั้นในระดับเรื่องเล่าเช่นนี้ เป็นการเยียวยาความไม่เท่าเทียม หรือเป็นเพียงการสร้างพื้นที่แห่งความยุติธรรมในเชิงจินตนาการเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ภายใต้โครงสร้างเดิมที่ฝังลึกในความทรงจำของสังคม

เอกสารอ้างอิง/References

- ภัทรภรณ์ ช้อยหิรัญ. (2562). ทฤษฎีการรื้อสร้างกับการอ่านตีความ: Deconstruction Theory and Interpretative Reading. *Journal of Education and Innovation*, 22(4), 329-340.
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/202575
- รัฐวรัญญ์ พูลศรี, ปพนพัชร กอบศิริธีรวัรา, พิสิฐ อานวยเงินตรา, และ ลลิตา วิชาญวงศ์.(2563). ขงจื๊อนิยมและอิทธิพลต่อสตรีในเกาหลีและเวียดนาม. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 13(2), 397-420. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CSJ/article/view/245241>
- วีรญา กังวานเจตสุข. (2565). ความเชื่อเรื่องผีสาวโสธเกาหลี ว่าด้วยการควบคุมสังคมด้วยความกลัวกับความเข้าใจผ่านคติชนวิทยา. ใน *ดิณภพ สันสมบูรณ์ทอง (บรรณาธิการ), สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในกระแสข้ามศาสตร์ (น. 71-89). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- Adie, A. (2024, October 28). *Derrida's Deconstruction in Literary Analysis: A detailed guide*. The Collector. <https://www.thecollector.com/derrida-deconstruction-literary-analysis-guide/>
- Lévi-Strauss, C. (1963). *Structural anthropology* (C. Jacobson & B. G. Schoepf, Trans.). Basic Books.
- Chang Soon hee 장순희. (2010). 춘향전의 인물과 독자의 욕망 구조 - 완판 <열녀춘향수절가>를 중심으로. *한국문학논총*, 55, 193-230.
- Kim Gyun tae, Kang Hyun mo, Kim Ji hye, & Choi Seung hee 김균태, 강현모, 김지혜, & 최승희. (2005). *금강 본류 유역의 구비설화 2*. 금산문화원.
- KwaJangchang 과장창. (2025, November 29). *춘향전의 핵심은 충절을 지키는 것이 아니다 / feat. 썬킴 & 국문학자 유광수* [video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=7JtF9pK6fQo>
- Kwon Do kyung 권도경. (2018). 애정변심계 <춘향전> 근원설화의 변동단계와 <춘향전> 프로토타입으로의 이행과정. *국학연구*, 35, 451-492.
- Kwon Sun keung 권순궁. (2019). 「춘향전」의 근대적 변개와 정치의식. *민족문화연구*, 83, 481-516.
- Ryu Jin hee 류진희. (2019). 사랑하는 춘향, 변이하는 감정 - 2000년대 이후 대중매체에서의 <춘향전> 변용을 중심으로 -. *한국학연구*, 53, 191-213.
- Shin Hyo kyung 신효경. (2019). <춘향전>의 공간활용과 서사적 기능. *한민족어문학 (구 영남어문학)*, 86, 147-174.

Song Mi gyung 송미경. (n.d.). 춘향전 (春香傳) In *한국민족문화대백과사전*. Retrieved December 9, 2025, from <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0058064>

Sul Sung gyung 설성경. (2013). 「춘향전」 연구사로 본 신국문학적 연구의 한 방향 - 원작가와 도령 모델의 문화콘텐츠화를 중심으로-. *국학연구론총*, 12, 1-27.

The Federation of Korean Cultural Center 한국문화원연합회. (n.d.). 충청도·대전·세종시 지역의 전설박색 춘향. *한국문화원연합*. Retrieved January 2, 2026, from <https://ncms.nculture.org/traditional-stories/story/5937>

Yeolnyeo Chunhyang Sujeolga 열녀춘향수절가. (2025). 정길수 옮김. 돌베개.